

De lotgevallen van 'ONZE IJSLAND- VAARDERS': brieven die onder je vel kruipen

Jadrana Demoen

Onze IJslandvaarders. Wie waren ze, wat deden ze en waarom? Wat dreef deze moedige mannen om maandenlang van huis te zijn? Nog voor de lente écht begon, vertrokken ze op Franse zeilschepen, om na de zomer terug te keren met het ruim vol gezouten kabeljauw.

Johan Depotter uit Oostduinkerke doet al 40 jaar onderzoek naar zijn illustere streekgenoten. Deze schat aan informatie ontsloot hij in 2011 in het boek 'Onze IJslandvaarders', veel meer dan een uitgebreide inventaris van bijna 1000 IJslandvaarders en hun familie. Het is ook een diepmenselijk naslagwerk van verhalen die tot de verbeelding spreken. Kronieken die het leven zoals het was in de periode 1815-1938 heel dichtbij brengen. Wie het lijvige tweeluik nog op het verlanglijstje had staan, kan sinds kort de herwerkte versie aankopen.

BRIEVEN VAN HELDEN

Als we Johan vragen hoe hij erin slaagt de vissers en hun families zo gelaagd te vatten, is zijn antwoord duidelijk: "de brieven". De zielenroerselen die de mannen naar het thuisfront stuurden, geven een persoonlijke inkijk in hun leven en de besognes aan boord. Het tijdschrift van de regionale heemkring, 'Bachten de Kupe', publiceerde destijds vele van die brieven. Ze vullen de soms droge wetenswaardigheden aan die monsterrollen en genealogisch onderzoek verschaffen, en laten de personages tot leven komen. Dit naslagwerk vertelt waargebeurde verhalen die ontroerend, guitig of ronduit heldhaftig zijn. Het harde leven aan

boord kruipt onder het vel van de lezer: ontbering, mishandeling, zware straffen en overlijdens.

HET VERHAAL VAN ENGELBERTUS 'IENGEL' DAEMS

De soms woeste weersomstandigheden waren allesbepalend voor de kust van 'het leegland'. De vissers vreesden de voorjaarsstormen, die voor de Franse overheid dé reden waren om vanaf 1840 een vertrek vóór 1 april te verbieden. Rijk laat volgens de reders, zij wisten maar al te goed dat de paaiende kabeljauw al in maart overvloedig aanwezig was voor de zuidkust van IJsland. Maar ook april kende zijn grillen. In 1901 brak op goede vrijdag, 5 april, een storm uit die maar liefst 60 uur duurde. Op de schepen waren de visserij en het zouten in vol bedrijf toen de barometer naald een duik nam. In allerijl werd alle materiaal en de bemanning benedendeks gebracht. Meer dan twee volle dagen slingerden ze heen en weer in het logies, de kachel doofde en van eten was geen sprake. Iengel Daems schrijft daarover aan zijn vrouw Liete: "We konden zwemmen in ons bed, er was water het ruim ingestroomd via een verluchttingsbuis". Ook schrijft hij dat ze in 'Popeye' – hun naam voor de baai van Fákruðsfjörður – voortijdig aan land

Het schip *La Favorite* (rechts) bij het verlaten van de haven aan het begin van de campagne. Aan boord van dit schip overleed Engelbertus Daems op 17 mei 1901 (Bron: Collectie Johan Depotter).

waren gegaan. Die tijd aan wal was een goed moment om bij te praten en nieuwsjes over familie, vrienden en bekenden te sprokkelen. Die week schreef Iengel zijn vrouw "dat er wel veel zou gepraat worden over de rampzalige storm, maar dat ze naar dat nieuws niet moest luisteren", want "geloof mij, we zijn allen in goede gezondheid".

Na weken van onzekerheid – het nieuws van alle ellende in het noorden bereikte Oostduinkerke via de Franse kranten van 4 mei – ontving Liete op 28 juni de hoopvolle brief van haar man. Deze ontkrachtte voor haar het nieuws dat eerder in de kranten was verschenen, als zou de Belgische matroos Iengel Daems op 17 mei aan boord van de *Favorite* zijn overleden als gevolg van een breuk en een longontsteking. Ten onrechte, zou blijken. Pas op 31 augustus, toen de kameraden van Iengel weer thuiskwamen, hoorde ze het slechte nieuws. Haar man was op 20 mei begraven in Reykjavik. Patror Schreider had er de dienst geleid op het kerkhof speciaal aangelegd voor Franse katholieke vissers en mariniers. Liete bleef achter met haar dochttertjes Maria en Elza, 10 en 9 jaar oud. In totaal verloor de IJslandvaart uit Duinkerke en Grevelingen in 1901 63 vissers. Onze contreien telden na deze campagne 45 weduwen en 113 wezen meer dan voor het vertrek.

MEER WETEN?

De heruitgave van 'Onze IJslandvaarders' van de hand van Johan Depotter bij Academia Press is via hun webshop te koop: www.academiapress.be.

Ook NAVIGO-Nationaal Visserijmuseum bezit enkele brieven van IJslandvaarders. Je kunt ze ontdekken op www.navigomuseum.be/brieven, voorgelezen door Sebastien Dewaele.